

Foto Brede Welvaart

Provincie Noord-Brabant 2025

HET pon | telos

Foto Brede Welvaart

Provincie Noord-Brabant 2025

Colofon

Het PON & Telos heeft dit onderzoek uitgevoerd in opdracht van Provincie Noord-Brabant

Provincie Noord-Brabant

Auteurs

Foto op cover

Unsplash

Publicatienummer

26140

Publicatiedatum

Oktober 2026

het pon | telos

© 2026 Het PON & Telos

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij Het PON & Telos. Gehele of gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld. Vermenigvuldiging en publicatie in een andere vorm dan dit rapport is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van Het PON & Telos. Hoewel deze publicatie met de grootst mogelijke zorg is samengesteld, kan Het PON & Telos geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele fouten.

Meer informatie

www.hetpon-telos.nl

Inhoudsopgave

1 Inleiding 5

2 Brede welvaart in Noord-Brabant 9

2.1 Totaalbeeld Regiokompas Brede Welvaart 2020 vs. 2025 11
2.2 Welbevinden 12
2.3 Arbeid & vrije tijd 13
2.4 Gezondheid 14
2.5 Materiële welvaart 16
2.6 Onderwijs 17
2.7 Cultuur 19
2.8 Mobiliteit 20
2.9 Sociale samenhang 21
2.10 Veiligheid 23
2.11 Wonen 25
2.12 Ecosysteem & biodiversiteit 26
2.13 Milieu & klimaat 28

3 De bredewelvaartfoto als kompas 30

1 Inleiding

De foto van Brabant laat de uitwerking van de verschillende brede welvaartsthema's zien, op basis van de data uit het Regiokompas Brede Welvaart en de zogenoemde taartdiagrammen. De provincie Noord-Brabant ziet dit als waardevol. De foto kan een goede basis zijn voor gesprekken met de verschillende beleidsterreinen en verbreedt de blik.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 geeft een algehele inleiding op hoe het staat met de brede welvaart in de provincie, op basis van de Brabantse Monitor Brede Welvaart. Ook wordt een algemeen beeld van de huidige situatie in de provincie Noord-Brabant geschetst. We kijken hier naar hoe de thema's en indicatoren scoren ten opzichte van vijf rapportagejaren geleden en ten opzichte van de norm. Er wordt hier niet vergeleken met elders in het land. Per thema geven we een toelichting op de definitie van het thema, de bijbehorende lange termijndoelen en de indicatoren die bij het thema horen. Ook wordt er alleen gekeken naar het provinciale beeld. Dit beeld laat als het ware een gewogen gemiddelde zien van de cijfers van de Brabantse gemeenten. Zoom je verder in, zul je zien dat er binnen de provincie aanzienlijke verschillen zijn.

Taartdiagrammen

De taartdiagrammen geven per thema de gemeten indicatoren weer. Binnen een thema weegt iedere indicator even zwaar. De verzameling van indicatoren bepaalt gezamenlijk de themascore – in de basis is de themascore het gemiddelde van de indicatorscores.

De straal van de taartpunt, de mate waarin de taartpunt ook daadwerkelijk gevuld wordt, geeft de feitelijk gemeten waarde aan. Hoe groter de straal, hoe beter de score, of anders geformuleerd: hoe meer de taartpunt is gevuld, hoe beter het resultaat. De kleuren van de taartpunten zijn hieraan ondersteunend: de minst gevulde taartpunten scoren rood, gevolgd door oranje, groen en goud.

Vervolgens tonen we aan de hand van een taartdiagram hoe de indicatoren binnen elk thema zich hebben ontwikkeld ten opzichte van vijf rapportagejaren geleden. De ontwikkeling wordt weergegeven met pijlen in de taartpunt: een pijl naar buiten betekent vooruitgang, een pijl naar binnen betekent achteruitgang. Daarnaast geeft de lengte van de pijl een beeld van de grootte van de voor- of achteruitgang op de indicator (zie figuur 1).

Rapportage- en peiljaren

In dit rapport wordt gebruik gemaakt van de data verzameld in rapportagejaar 2025. Omdat verslaggeving vaak achterloopt, hebben deze data doorgaans betrekking op een eerder peiljaar. Om een consistente tijdreeks te vormen zijn scores met terugwerkende kracht toegewezen aan eerdere rapportagejaren; ontbrekende datapunten zijn waar mogelijk aangevuld met waarden uit een aangrenzend jaar.

Normeren en scoren

Het PON & Telos heeft een methode ontwikkeld waarmee ruwe data van verschillende indicatoren worden omgezet naar gestandaardiseerde scores. Dankzij het gebruik van normeringen kunnen gebieden op een eerlijke manier worden beoordeeld en onderling worden vergeleken. Alle Nederlandse gemeenten en provincies worden volgens precies dezelfde werkwijze geanalyseerd, wat zorgt voor een betrouwbare en eerlijke vergelijking, oftewel ‘fair benchmarking’.

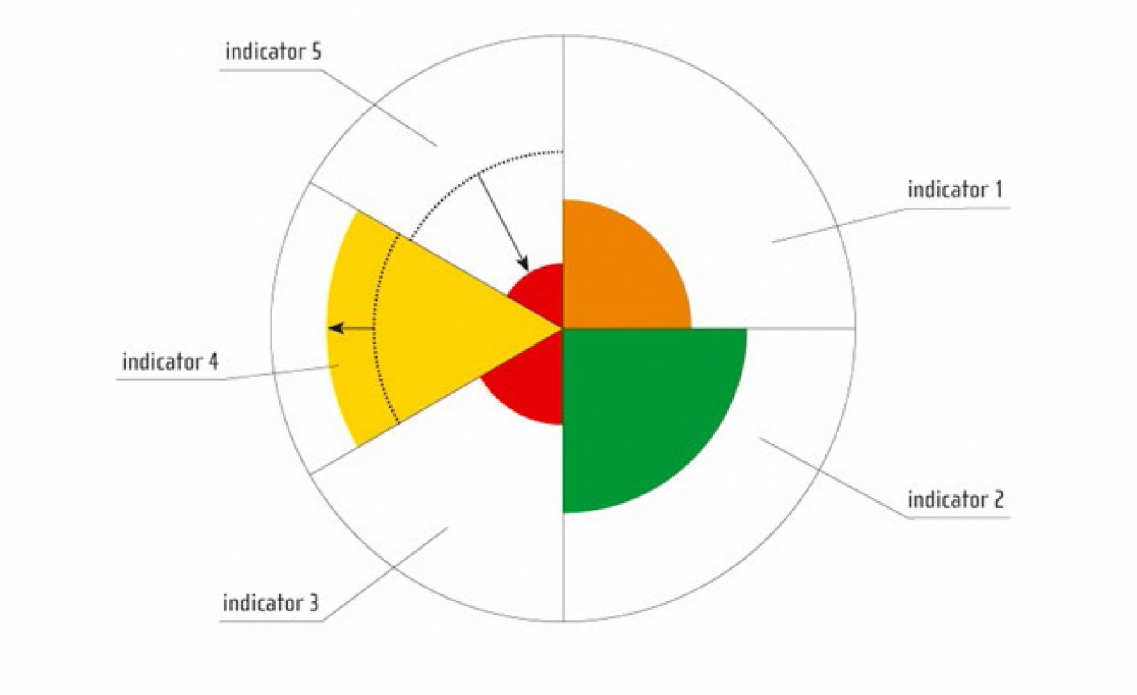
De normeringen brengen streefwaarden van een indicator in beeld, op basis van de langetermijndoelen. Bij het bepalen van de normen wordt een vaste volgorde aangehouden: wetenschappelijke richtlijnen en wettelijke kaders krijgen de hoogste prioriteit. Als die er niet zijn, wordt gekeken naar nationale of regionale doelen, of regionale vergelijkingen en vergelijkingen in de tijd. In de onderzoeksverantwoording is per indicator terug te vinden wat de normering en de bijbehorende grondslag van deze normering is.

Op deze manier krijgt elke indicator, en daarmee elk thema, een score tussen 0 en 100. Hoe hoger de score, hoe beter. Bijvoorbeeld: een lage werkloosheid resulteert in een hoge score, dichter bij de 100. Een lage beoordeling van de eigen gezondheid leidt juist tot een lage score, richting de 0.

De scores worden als volgt geïnterpreteerd:

- 0–25: maatschappelijk onacceptabel; directe actie is nodig.
- 25–50: er is serieuze aandacht vereist.
- 50–75: acceptabel voor de korte termijn.
- 75–100: optimaal; dit is het gewenste niveau voor de lange termijn.

Figuur 1 Toelichting taartdiagram

Deze aanpak maakt het mogelijk om de prestaties van gebieden op het gebied van duurzame ontwikkeling op een overzichtelijke en betekenisvolle manier in kaart te brengen.

Zodra de scores voor elke indicator zijn berekend, worden deze geaggregeerd tot themascores door een weging toe te passen op alle indicatoren binnen een specifiek thema. In het geval van het Regiokompas Brede Welvaart geldt dat alle indicatoren binnen een thema even zwaar wegen. Dit resulteert in twaalf themascores.

De keuze om een beleidsinterventie wel of niet uit te voeren is altijd politiek en normatief van aard. Op basis van dezelfde data kunnen verschillende beleidsmaatregelen worden voorgesteld, afhankelijk van de waarden, belangen en prioriteiten die op dat moment leidend zijn. Per thema kan gekeken worden welke effecten het meest ingrijpend of van de grootste maatschappelijke waarde zijn. Op basis daarvan kunnen beleidskeuzes verder worden aangescherpt; hoe kunnen positieve effecten worden versterkt, en negatieve effecten zoveel mogelijk worden beperkt? Kortom, de cijfers geven informatie, maar de politiek bepaalt op basis van hun waarden en prioriteiten welk beleid het best passend is.

Lange termijndoelen

De geformuleerde lange termijndoelen sluiten aan bij de thema-definities binnen het Regiokompas Brede Welvaart en fungeren als stip op de horizon. Deze doelen

zijn geformuleerd vanuit het perspectief van de samenleving, en niet vanuit dat van een provincie of gemeente. Het behalen van een langetermijndoel is immers nooit afhankelijk van één actor, maar van een samenspel van meerdere partijen. Het Regiokompas Brede Welvaart is dan ook nadrukkelijk een gebiedsmonitor en geen beleidsmonitor. De lange termijndoelen zelf zijn niet 'SMART' geformuleerd. De onderliggende indicatoren zijn dat wel, dankzij de gehanteerde normeringen. Op die manier vormen de indicatoren de concrete uitwerking van de doelen.

Gebruik van de bredewelvaartfoto

De kennis die deze bredewelvaartfoto bevat, functioneert als een signaleringsinstrument. De foto geeft signalen af, vanuit het perspectief van de samenleving, op welke gebieden/thema's/indicatoren het wel goed gaat, en waar het minder goed gaat.

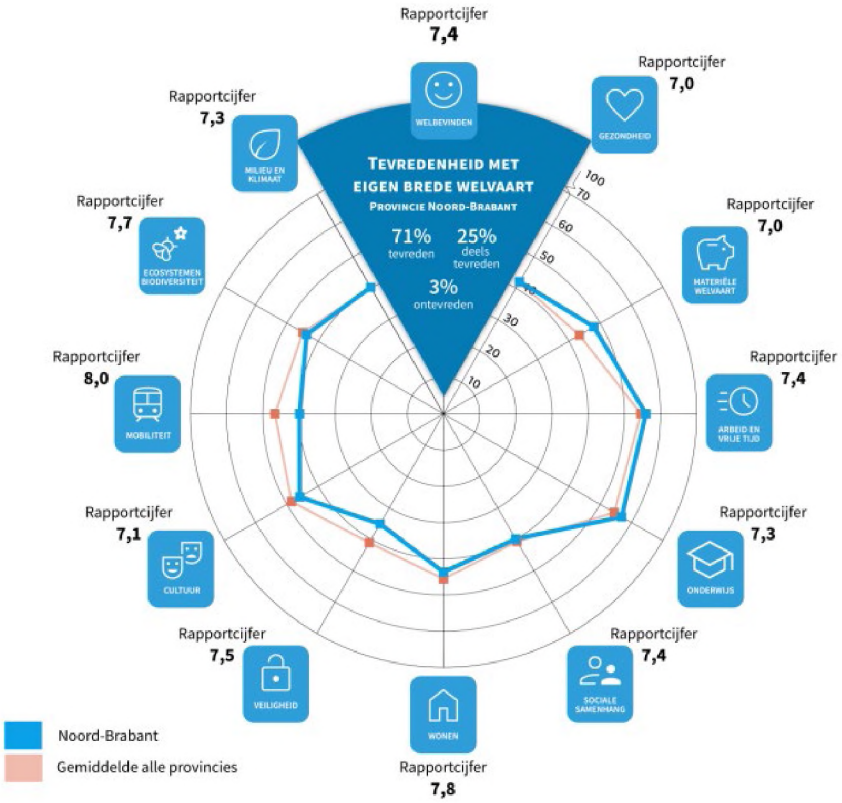
Bronnen

Voor het opstellen van deze monitor hebben we gegevens gebruikt van verschillende betrouwbare, (semi-)openbare, bronnen, onder andere CBS Microdata, GGD, CBS Statline en Klimaatmonitor. Deze bredewelvaartfoto bevat geen gegevens uit het vragenlijstonderzoek wat is uitgevoerd in het kader van de Brabantse Monitor Brede Welvaart. Het is mogelijk dat deze resultaten hiervan afwijken.

2 Brede welvaart in Noord-Brabant

Om te beginnen en enigszins een beeld te krijgen van hoe het in de provincie Noord-Brabant gaat op het gebied van brede welvaart, grijpen we terug op een eerder gemaakt beeld in de Brabantse Monitor Brede Welvaart (2024)[1]. In figuur 2 is een *overall* beeld te zien voor Brabant. Per thema van brede welvaart laten de punten in de figuur het verschil tussen Noord-Brabant en het gemiddelde van de provincies in Nederland zien. Hoe verder de punt op de lijn naar buiten ligt, hoe beter dat het gaat op dat thema. Ook worden de gemiddelde rapportcijfers van inwoners per thema vermeld, waarbij de samengestelde maat voor welbevinden een overkoepelend beeld geeft voor de totale ervaren brede welvaart van inwoners in Noord-Brabant.

Figuur 2 Brede Welvaart Noord-Brabant en gemiddelde alle 12 provincies (2024)[1]

[1] Blanken, M., van Dalen, B., Koomen, B. en Kroeze, J. (2024). Brabantse Monitor Brede Welvaart – Kwaliteit van leven en leefomgeving in Noord-Brabant en haar regio's. Tilburg: Het PON & Telos. Geraadpleegd via: https://hetpon-telos.nl/wp-content/uploads/2025/10/Rapport-Brabantse-Monitor-Brede-Welvaart-2024-Het-PON-Telos_DEF-1-8.pdf

Kijken we naar de thema's van brede welvaart in 2024, dan gaat het in Noord-Brabant iets beter op de thema's materiële welvaart en onderwijs en iets minder goed met de thema's mobiliteit en onderwijs – in vergelijking met het gemiddelde van de provincies in Nederland. Kijken we naar hoe inwoners hun mogelijkheden ervaren dan zien we dat inwoners relatief tevreden zijn met de thema's mobiliteit en wonen. Ze zijn minder tevreden over de thema's gezondheid en materiële welvaart. Wat daarbij opvalt: hoewel Noord-Brabant het op het thema materiële welvaart relatief goed doet ten opzichte van het gemiddelde van de provincies van Nederland, zijn de inwoners daar juist het minst tevreden over (gemiddeld rapportcijfer van 7,0). Andersom zien we dat Brabant het minder goed doet op het thema mobiliteit dan gemiddeld in de provincies van Nederland, terwijl inwoners hier juist met een 8,0 het hoogste rapportcijfer voor geven.

Bekijken we de thema's ten opzichte van elkaar dan gaat het in Noord-Brabant beter op de thema's arbeid & vrijetijd en onderwijs en minder goed op de thema's milieu & klimaat, sociale samenhang en veiligheid. De rapportcijfers die inwoners gemiddeld zelf geven voor deze thema's, liggen dicht tegen elkaar aan.

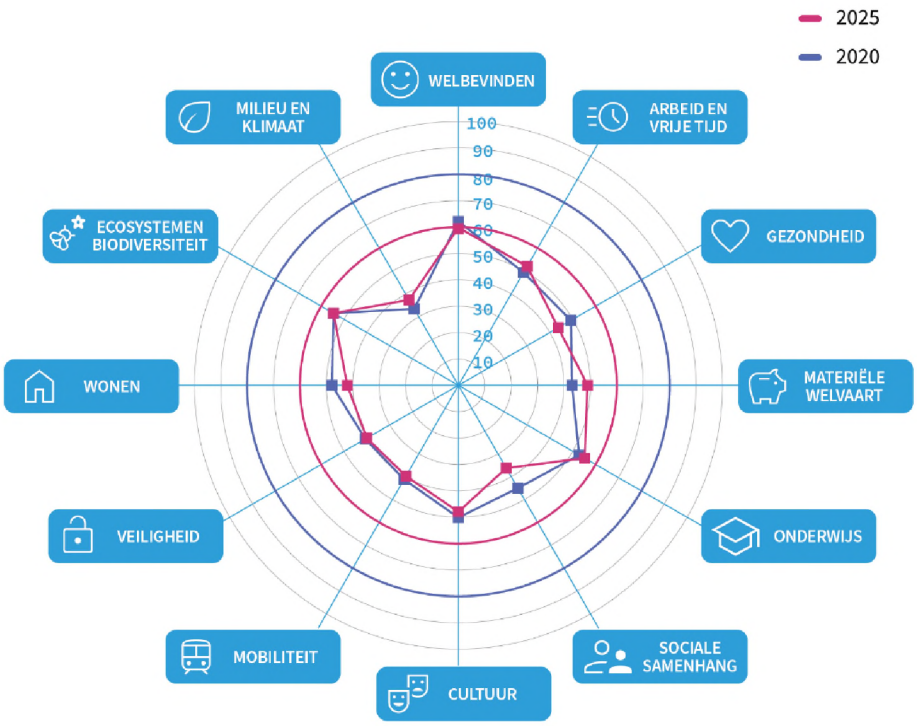
Themabeelden

We kijken in wat volgt naar hoe de thema's en indicatoren scoren ten opzichte van vijf rapportagejaren geleden en ten opzichte van de gestelde norm. Er wordt hier niet vergeleken met elders in het land, maar we geven puur een beeld van Noord-Brabant. Per thema geven we een toelichting op de definitie van het thema, de bijbehorende lange termijndoelen en de indicatoren die bij het thema horen en in de taartdiagrammen te zien zijn. Onder de taartdiagrammen worden de indicatoren verder toegelicht.

Let op: de taartdiagrammen die volgen zijn gebaseerd op het rapportagejaar 2025, de gegevens in figuur 1 zijn gebaseerd op het rapportagejaar 2024 – daardoor kunnen de gegevens enigszins van elkaar afwijken.

2.1 Totaalbeeld Regiokompas Brede Welvaart 2020 vs. 2025

Figuur 3 Themascores Regiokompas Brede Welvaart 2020 vs. 2025

In figuur 3 worden de scores per thema in 2025 vergeleken met de scores die behaald zijn in 2020. De grootste stijging is in het thema Materiële welvaart, vooral de toenames in besteedbaar inkomen en BRP spelen hier een grote rol in. Een andere stijging is te zien in het thema Milieu en klimaat. De afname in zowel de concentratie stikstof als de hoeveelheid afval resulteren in een betere score voor dit thema. De grootste daling is in het thema Sociale Samenhang. Vooral het vertrouwen in instituties is fors gedaald sinds 2020 en eenzaamheid scoort ook relatief laag. Een ander thema dat een lagere score heeft is het thema Gezondheid. Alle indicatoren in dit thema hebben een lagere score vergeleken met rapportagejaar 2020.

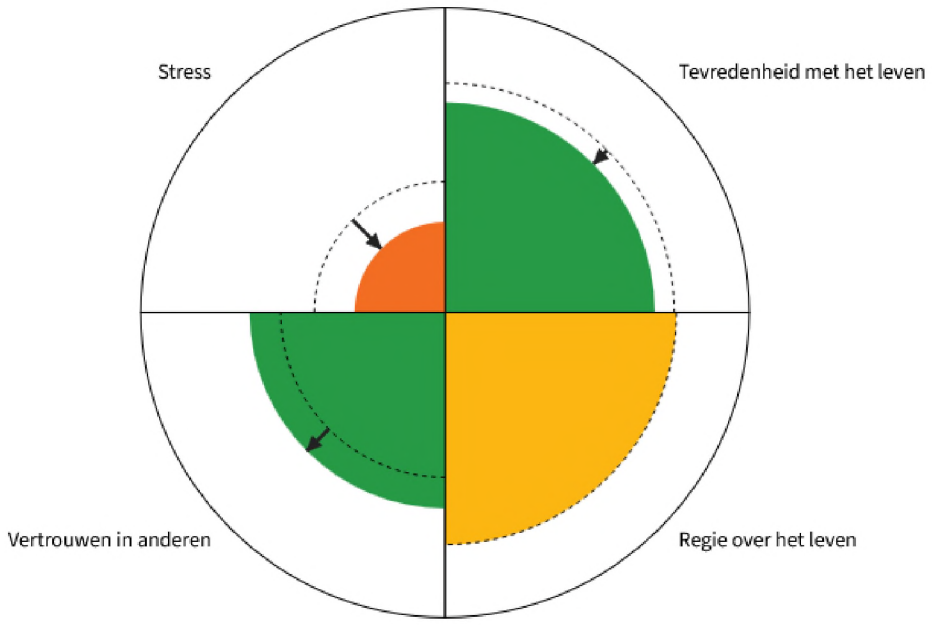
2.2 Welbevinden

Welbevinden gaat over de kwaliteit van leven van mensen en hoe zij dit beleven en waarderen. Deze tevredenheid van mensen met het leven in het algemeen wordt bepaald door mogelijkheden die je in het leven hebt en de manier waarop je deze waardeert. Het gaat hierbij zowel om de objectieve omstandigheden als de beleving van specifieke aspecten van het leven zoals je financiële en maatschappelijke positie, je woonsituatie, je ervaren gezondheid, de omgeving waarin je woont en sociale relaties die je hebt. Tevredenheid met het leven wordt ook sterk bepaald door de mate waarin mensen grip hebben op het leven en hoe gelukkig men zich voelt. Wat mensen van waarde vinden voor een goede kwaliteit van leven, kan gaan over een breed scala aan thema's. Het gaat om een combinatie van persoonlijke kenmerken en kenmerken van de plekken waar mensen wonen, werken en recreëren, zoals de toegang tot voorzieningen.

Lange termijndoelen:

- Inwoners zijn gelukkig
- De burgers hebben in algemene zin vertrouwen in elkaar

Taartdiagram thema Welbevinden (2020 vs. 2025)

Het thema Welbevinden bestaat uit vier indicatoren, en deze indicatoren laten een wisselend beeld zien. De tevredenheid met het leven (de algemene maat voor ervaren brede welvaart) is licht afgenomen. Het vertrouwen in andere mensen is juist toegenomen, en scoort groen. De indicator regie over het leven is stabiel en scoort uitstekend. Relatief veel mensen ervaren regie over het eigen leven. Het vertrouwen in anderen is in de afgelopen jaren toegenomen: meer mensen geven

aan veel vertrouwen in de medemens te hebben. Er wordt dus overwegend positief gescoord, met een uitzondering op de indicator stress. Deze indicator scoort rood (zorgwekkend) en is de afgelopen jaren verder verslechterd. Meer mensen ervaren stress, en ook relatief veel mensen in Noord-Brabant ervaren stress.

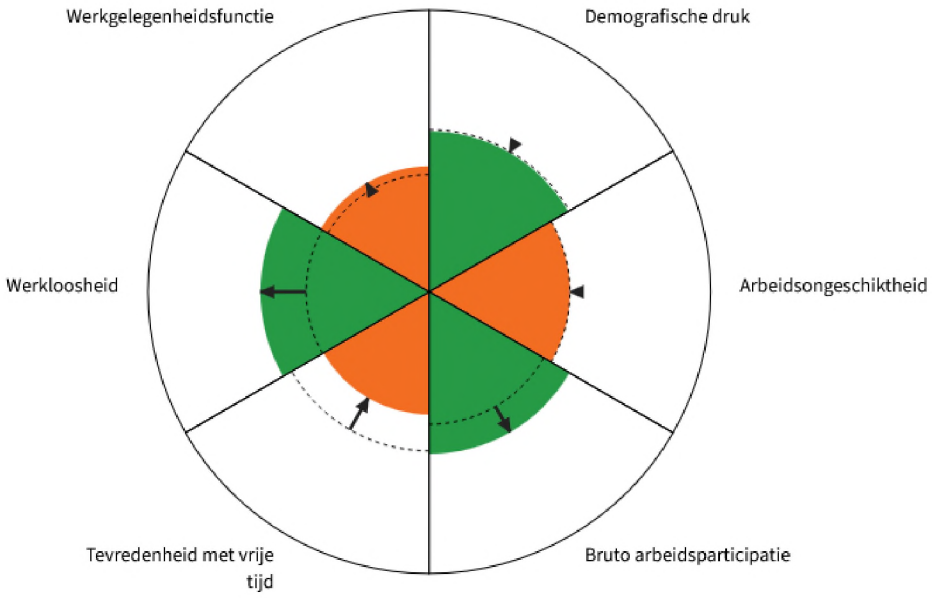
2.3 Arbeid & vrije tijd

Een goede kwalitatieve en kwantitatieve balans tussen arbeid (betaald en onbetaald) en vrije tijd is belangrijk voor de kwaliteit van leven. Door te werken, vergaren mensen een inkomen (materiële welvaart) en nemen ze actief deel aan de samenleving. Passend werk zorgt voor zelfontplooiing en zingeving, en heeft daarmee zowel materiële, sociale, mentale als fysieke voordelen. Naast de individuele arbeidssituatie is een evenwichtige en goed functionerende arbeidsmarkt van belang voor een vitale economie.

Lange termijndoelen:

- De vraag naar en het aanbod van arbeid zijn in evenwicht, kwalitatief en kwantitatief
- Het arbeidspotentieel van de totale potentiële beroepsbevolking wordt benut
- Werk is gezond: langdurig ziekteverzuim en uitstroom t.g.v. arbeidsongeschiktheid worden voorkomen
- De bevolking heeft een goede werk-privé-balans

Taartdiagram thema Arbeid & vrije tijd (2020 vs. 2025)

De zes indicatoren binnen het thema Arbeid & vrije tijd laten een wisselend beeld zien. De indicatoren werkgelegenheidsfunctie en tevredenheid met vrije tijd laten een matige score zien. De tevredenheid met de balans tussen werk of studie en vrije tijd is fors afgenomen, gemiddeld minder inwoners zijn hier tevreden mee. De werkgelegenheidsfunctie is de verhouding tussen het aantal banen en de beroepsbevolking in de provincie. In de provincie zijn er minder banen dan de beroepsbevolking groot is, deze indicator scoort ook gematigd. Mogelijk pendelen veel inwoners naar andere gebieden voor hun werk. De indicatoren voor bruto arbeidsparticipatie, werkloosheid en demografische druk laten positieve scores zien. In de afgelopen jaren is het aandeel werkloze inwoners in de provincie afgenomen (de score is verbeterd) en het aandeel arbeidsongeschikten is gelijk gebleven. De demografische druk in de provincie scoort goed, maar neemt wel licht toe. De verhouding tussen het aantal inwoners in de 'niet-productieve' leeftijdsgroepen en de 'productieve' leeftijdsgroep wordt schever. De bruto arbeidsparticipatie neemt toe, wat betekent dat het aandeel van de beroepsbevolking in de totale bevolking (15 tot 75 jaar) stijgt.

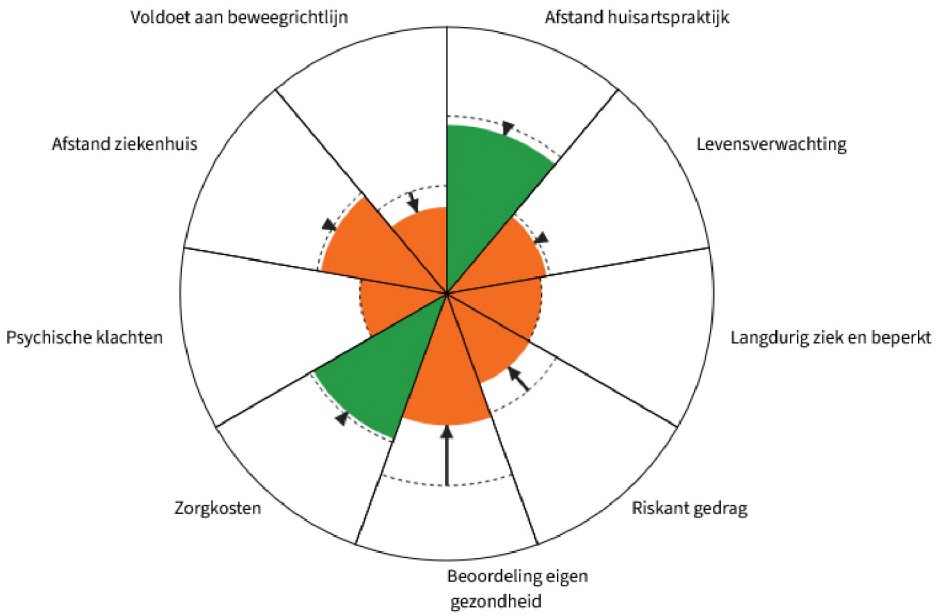
2.4 Gezondheid

Een goede (ervaren) lichamelijke en mentale gezondheid zorgt voor meer mogelijkheden om actief en volwaardig deel te nemen aan de samenleving. Ook gaat ze vaak samen met een hoger niveau van welbevinden. Mensen die zich gezond voelen, hebben over het algemeen een betere kwaliteit van leven. De gezondheid van mensen kan invloed hebben op hun werk, sociale leven, leefstijl en woonsituatie en andersom. Mensen die zich gezond voelen ervaren meer grip op het leven en doen minder vaak een beroep op de zorg. Een gezonde leefstijl en gezonde omgeving dragen bij aan een verminderde ziektelast. Daarmee is gezondheid zowel een individueel als een collectief goed. De verantwoordelijkheid voor een gezonde samenleving ligt zowel bij de individuele burgers als bij de maatschappij en de overheid.

Lange termijndoelen:

- De gezondheidszorg is van goede kwaliteit en toegankelijk en betaalbaar voor iedereen
- De bevolking is en voelt zich lichamelijk en geestelijk gezond
- De bevolking heeft een gezonde leefstijl

Taartdiagram thema Gezondheid (2020 vs. 2025)

Voor Noord-Brabant schetsen de indicatoren binnen het thema Gezondheid een wisselend, overwegend negatief beeld. Met name ten aanzien van de fysieke en geestelijke gezondheid.

Er is een goede score op de indicator zorgkosten zichtbaar: relatief weinig inwoners hebben bovengemiddelde zorgkosten. Er is wel een lichte toename hierin te zien. Deze indicator kijkt naar het aandeel personen dat hogere zorgkosten heeft dan de gemiddeld geraamde zorgkosten, en niet naar de hoogte van de totale zorgkosten. De beoordeling van de eigen gezondheid van de Noord-Brabantse inwoners scoort matig en deze indicator is relatief sterk afgenomen: minder inwoners beoordelen de eigen gezondheid als goed. Uit de cijfers blijkt dat minder inwoners aan de beweegrichtlijn voldoen en dat riskant gedrag (binnen deze indicator wordt gekeken naar overmatig alcoholgebruik, roken en ernstig overgewicht) is toegenomen. Er zijn ook relatief veel inwoners die langdurig ziek zijn en daar beperkingen van ondervinden. De indicator psychische klachten vraagt aandacht. Er zijn in Brabant relatief heel veel inwoners die psychische klachten ervaren. Ten opzichte van de normering scoort de levensverwachting matig. Bovendien vertoont deze een dalende trend: de levensverwachting neemt licht af. Wordt er gekeken naar de voorzieningen op het gebied van gezondheid, is er een gemengd beeld zichtbaar. De afstand tot huisartsenpraktijk scoort goed maar de afstand tot ziekenhuis is relatief lang voor de gemiddelde inwoner.

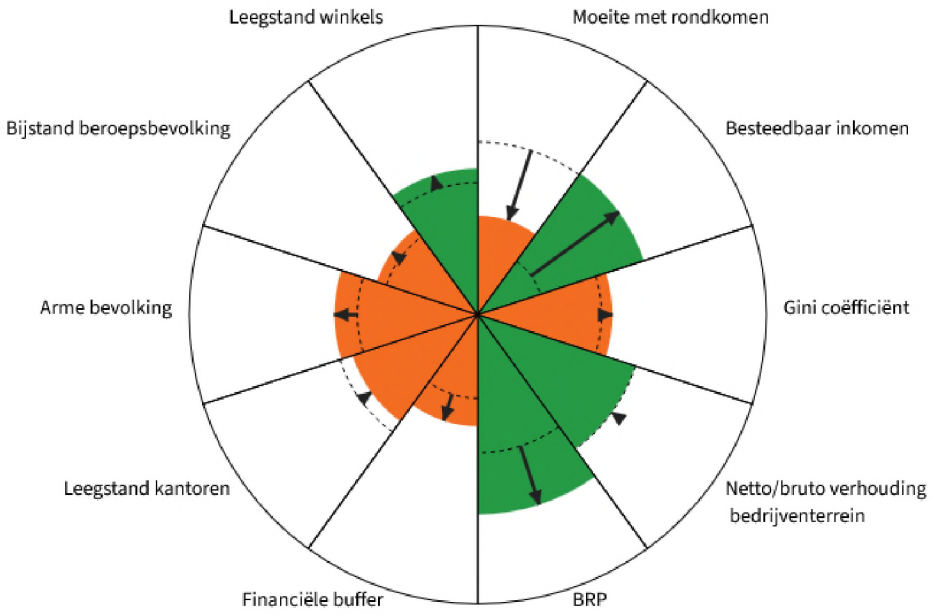
2.5 Materiële welvaart

Materiële welvaart kan zowel vanuit individueel als maatschappelijk perspectief worden bekeken. Voor individuen is een passend inkomen essentieel voor bestaanszekerheid, omdat het de mogelijkheid biedt om te voorzien in basisbehoeften zoals huisvesting en gezonde voeding. Daarnaast geeft een voldoende en stabiel inkomen zekerheid en autonomie, wat invloed kan hebben op leefstijl en keuzes op het gebied van bijvoorbeeld gezondheid en milieu. Vanuit een maatschappelijk perspectief vormt materiële welvaart een randvoorwaarde voor het functioneren van de economie. Een vitale regionale economie met goede vestigingsvoorwaarden ondersteunt de werkgelegenheid, koopkracht en economische continuïteit in de regio. Binnen dit thema staan we stil bij twee typen indicatoren: persoonsgebonden indicatoren rondom inkomen en vermogen van huishoudens, en gebiedsgebonden indicatoren die iets zeggen over de regionale economie.

Lange termijndoelen:

- Burgers zijn in staat om zich economisch staande te houden
- De beschikbare ruimte voor bedrijvigheid wordt optimaal beheerd
- De economie is concurrerend, zowel nationaal als internationaal
- Er is sprake van gelijkmatige inkomensverdeling

Taartdiagram thema Materiële welvaart (2020 vs. 2025)

Het thema Materiële welvaart bestaat uit twee typen indicatoren: meer persoonsgebonden indicatoren zoals het aantal mensen in de bijstand, en meer gebiedsgebonden indicatoren zoals het percentage leegstaande winkels. Bij de laatste groep indicatoren valt onder meer een sterke toename in het bruto regionaal product over de afgelopen jaren op. De totale waarde van alle goederen en diensten die binnen Noord-Brabant zijn geproduceerd is toegenomen. De leegstand van winkels neemt licht af, terwijl de leegstand van kantoren licht toeneemt; deze is relatief gezien ook wat groter. Daarnaast is de mate waarin bedrijventerreinen efficiënt gebruikt worden (netto/bruto verhouding) vrijwel hetzelfde gebleven.

Bij de indicatoren die directer van toepassing zijn op de inwoners, zijn een aantal 'tegenstrijdige' trends zichtbaar. Het gemiddelde besteedbaar inkomen van de inwoners is sterk toegenomen, het gemiddelde inkomen ligt hoger dan een aantal jaar terug. Het aandeel huishoudens in de bijstand en het aandeel huishoudens dat langdurig in armoede leeft, zijn relatief gedaald. Deze percentages liggen nog wel zorgwekkend hoog. Ditzelfde geldt voor de indicator financiële buffer: relatief weinig huishoudens hebben voldoende financiële buffer achter de hand voor financiële 'noodgevallen'. Dit percentage neemt wel licht toe. We zien een sterke toename in het percentage inwoners dat aangeeft moeite te hebben om rond te komen. Dit komt ook tot uiting in de inkomensongelijkheid (Gini coëfficiënt). Financieel gezien gaat het beter, maar het gaat nog niet beter met iedereen. Niet iedereen lijkt mee te kunnen profiteren van de stijging van het BRP en het gemiddelde besteedbaar inkomen.

2.6 Onderwijs

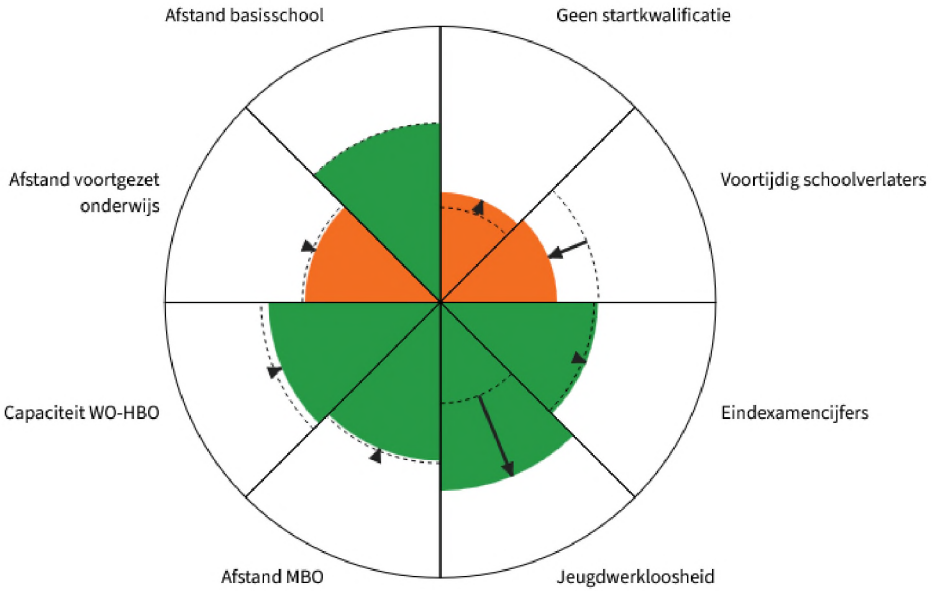
Onderwijs draagt bij aan het ontwikkelen van kennis en vaardigheden, zorgt voor ontplooiing en bevordert gelijke kansen. Een afgeronde opleiding creëert betere kansen op de arbeidsmarkt en bevordert daarmee bestaanszekerheid van mensen. Naast het verzorgen van onderwijs, levert onderwijs ook een bijdrage aan het bijbrengen van sociale vaardigheden. Denk bijvoorbeeld aan de ervaring dat het onderwijs een positieve bijdrage aan sociale interactie levert en het omgevingsbewustzijn bevordert. Deze aspecten dragen bij aan de kwaliteit van leven en samenleven. Om deze functies te kunnen vervullen, moet onderwijs breed toegankelijk zijn en aansluiten op maatschappelijke behoeften.

Lange termijndoelen:

- Iedereen heeft toegang tot een vorm van onderwijs of scholing die past bij zijn of haar capaciteiten

- De kennisinfrastructuur is van een hoog niveau en ondersteunt de bedrijvigheid
- Het onderwijs is van hoge kwaliteit
- Iedereen heeft minimaal een startkwalificatie
- Er is een goede match tussen de regionale arbeidsmarkt en het onderwijs

Taartdiagram thema Onderwijs (2020 vs. 2025)

Het thema Onderwijs laat verschillende dingen zien. Het onderwijs (basisscholen, voortgezet onderwijs en mbo) is over het algemeen goed te bereiken. Deze indicatoren scoren groen, alleen afstand tot het voortgezet onderwijs scoort oranje. De score op bereikbaarheid laat een lichte afname zien, wat wijst op een toegenomen afstand tot de scholen. Dit hoeft niet per se te maken te hebben met het sluiten van scholen, maar kan ook te maken hebben met het bouwen van nieuwe woonwijken. Als bij nieuwe woningen in de buurt geen nieuwe school wordt gebouwd, neemt de gemiddelde afstand voor alle inwoners in een gebied toe. Dit geldt voor alle veranderingen in scores op de 'afstand tot..' indicatoren, binnen alle thema's.

De eindexamencijfers voor kernvakken (Nederlands, Engels en wiskunde) zijn in de afgelopen jaren gestegen en hier wordt ook goed op gescoord. Het aandeel wo-hbo studenten woonachtig in de provincie is iets gedaald. Het aandeel voortijdig schoolverlaters neemt toe, maar het aantal jeugdwerklozen is sterk afgenomen. Mogelijk hebben in de afgelopen jaren meer jongeren het onderwijs verlaten zonder startkwalificatie en zijn zij aan het werk gegaan. Het aandeel inwoners in de

gehele populatie zonder startkwalificatie is licht afgenomen, maar is nog steeds aan de zorgwekkend hoge kant.

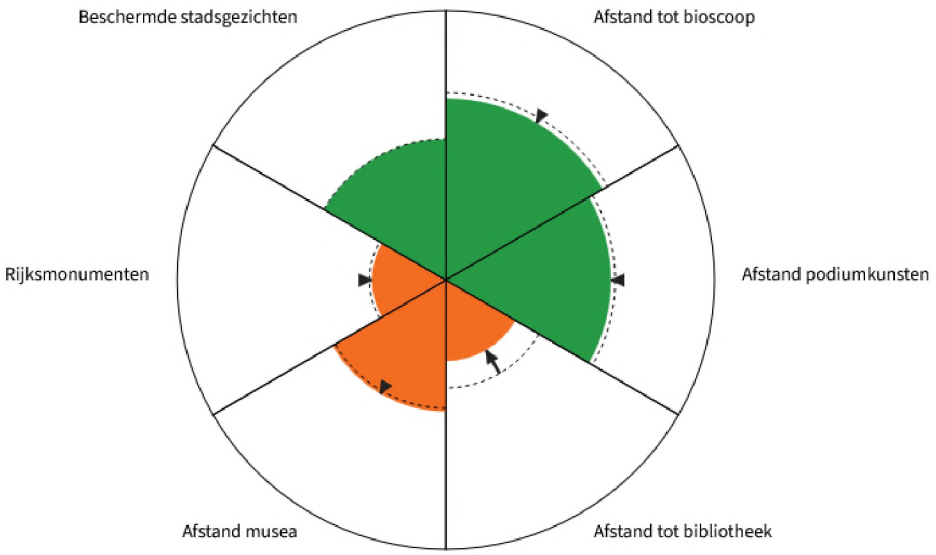
2.7 Cultuur

Cultuur refereert binnen brede welvaart aan het bezoeken, beoefenen en beleven van kunst en (cultureel) erfgoed. Hieronder vallen zowel professionele als niet-professionele uitingen, en zowel materieel als immaterieel erfgoed. Cultuur draagt positief bij aan het welbevinden en de gezondheid van mensen. Het samen beleven van cultuur nodigt uit tot gesprek, zorgt voor verhoogde maatschappelijke betrokkenheid en draagt daarmee bij aan sociale samenhang. Binnen het thema Cultuur staan we vanwege de beperkte databeschikbaarheid stil bij de afstand tot culturele voorzieningen, en bij de aanwezigheid van erfgoed.

Lange termijndoelen:

- Het culturele aanbod is voldoende groot, evenals de diversiteit
- Het cultureel erfgoed wordt beschermd en versterkt

Taartdiagram thema Cultuur (2020 vs. 2025)

Het thema Cultuur bestaat uit twee typen indicatoren: de afstanden tot culturele voorzieningen en de aanwezigheid van erfgoed. Er wordt goed gescoord op de indicator beschermde stads- en dorpsgezichten. Het relatieve aantal rijksmonumenten neemt daarentegen licht af, en scoort daarnaast matig. Het aantal rijksmonumenten wordt berekend per 1.000 inwoners en de afname in score

heeft te maken met het stijgende aantal inwoners. Er zijn in de afgelopen jaren maar een paar rijksmonumenten in de provincie verdwenen. De provincie kent in 2025 5.807 rijkmonumenten.

De afstanden tot culturele voorzieningen scoort overwegend goed. Op drie afstand-indicatoren is een lichte afname in score zichtbaar, en daarmee een lichte toename in de gemiddelde afstand voor inwoners. De afstand tot podiumkunsten en bioscoop scoren goed en zijn dus relatief goed te bereiken voor de Noord-Brabantse inwoners. De afstand tot musea scoort hier iets slechter op, maar laat wel een afname in afstand zien. Inwoners moeten de meeste afstand afleggen voor de bibliotheek en deze afstand is relatief wat langer dan een aantal jaar geleden. De verklaring voor de langere afstand tot voorzieningen kan tweeledig zijn: nieuwe woningen worden relatief verder van de voorzieningen afgebouwd en er komen geen nieuwe voorzieningen, of er verdwijnen voorzieningen.

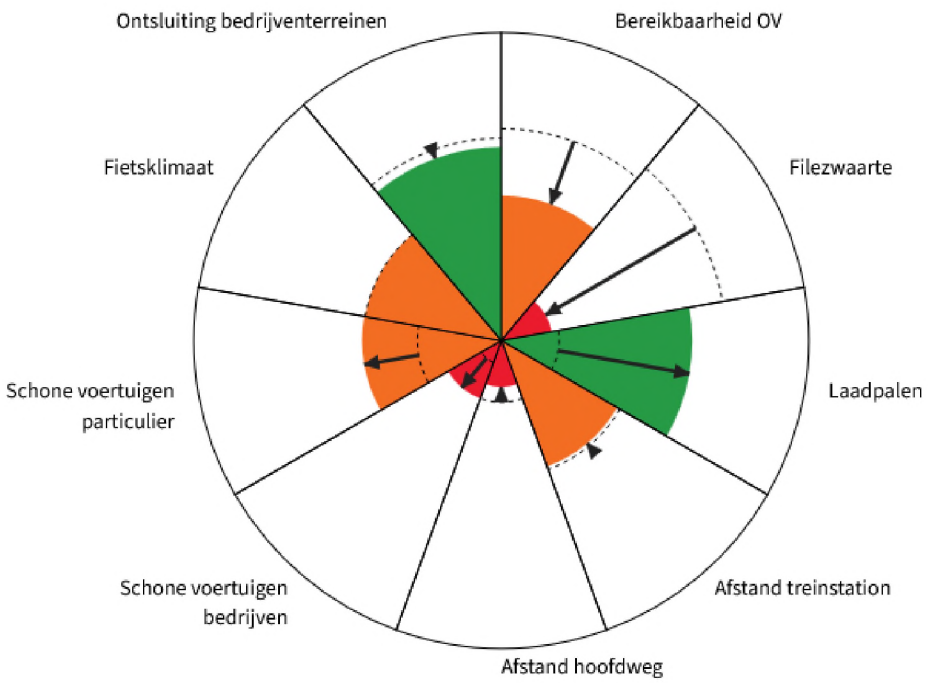
2.8 Mobiliteit

Mobiliteit, ofwel de mogelijkheid om jezelf te kunnen verplaatsen, is cruciaal voor een volwaardige deelname aan de samenleving. Het biedt mensen de kans zich te ontplooien en te ontspannen en daarnaast is het van belang voor het economisch functioneren van de samenleving. Mensen verplaatsen zich voor werk, sociale contacten, sport en ontspanning. Een goede infrastructuur draagt hier positief aan bij. Het gaat hierbij om de toegankelijkheid, onderhoud en betaalbaarheid van het openbaar vervoer en verkeer, waaronder de (spoor)wegen, wandel- en fietspaden. Met aandacht voor duurzaam gebruik. Bereikbaarheid dient te worden afgestemd op de vervoersbehoefte, waarbij verschillende vervoersmogelijkheden wenselijk zijn. Naast de mobiliteit van mensen is het transport van goederen van groot economisch belang in Nederland. Binnen het thema Mobiliteit staan we stil bij de aanwezigheid van groene mobiliteit, de bereikbaarheid van openbaar vervoer en de filedruk in de regio.

Lange termijndoelen:

- Mensen hebben toegang tot betrouwbare en duurzame vervoersmogelijkheden
- Vervoer is toegankelijk en betaalbaar, zodat de bevolking zich efficiënt kan verplaatsen
- Bedrijven en economische centra zijn goed bereikbaar via de weg, het spoor en het water

Taartdiagram thema Mobiliteit (2020 vs. 2025)

Het thema Mobiliteit scoort wisselend. Een aantal indicatoren verdienen aandacht, een aantal indicatoren scoren goed. Zo is bijvoorbeeld de filezwaarte in de provincie erg hoog, en ook de afgelopen jaren sterk toegenomen, iets wat landelijk ook terug te zien sinds de corona-periode achter ons ligt. De afstand tot de dichtstbijzijnde hoofdweg is voor de gemiddelde inwoner van de provincie lang (scoort rood) en neemt zelfs iets toe. Mogelijk heeft dit te maken met de bouw van nieuwe woonwijken, die relatief verder van de hoofdweg afliggen, waardoor de gemiddelde afstand over de weg voor alle inwoners gemiddeld gezien toeneemt.

De bereikbaarheid van het openbaar vervoer is fors gedaald in vergelijking met een aantal jaar geleden. Voor OV-opstappunten wordt er gekeken naar bus, veerboot, metro, tram of trein opstappunten (binnen 700 meter – waar het vervoersmiddel minimaal twee keer per uur doordeweeks rijdt). Op het gebied van duurzame mobiliteit is een sterke toename van het aantal laadpalen in de provincie zichtbaar, wat positief is. Ook het aantal schone voertuigen stijgt, zowel bij bedrijven als huishoudens.

2.9 Sociale samenhang

Sociale samenhang gaat over de mate waarin mensen verbonden zijn met elkaar en met hun leefomgeving. Het betreft het eigen sociale netwerk van mensen, bestaande uit familie, vrienden en kennissen, maar ook over de manier waarop mensen met elkaar omgaan en of er sprake is van sociale cohesie in de buurt. Naast

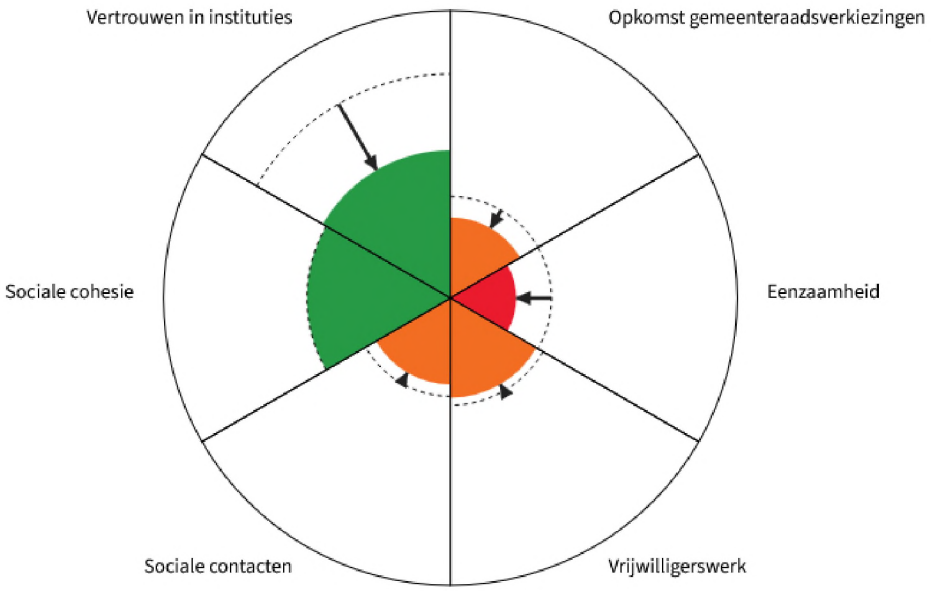
de relaties en contacten die mensen onderling hebben, staat binnen dit thema ook het vertrouwen tussen mensen en maatschappelijke instellingen, zoals de gemeente, politie en (lokale) politiek, centraal.

Actieve deelname aan de samenleving, bijvoorbeeld door vrijwilligerswerk of lidmaatschap van een vereniging, heeft voor veel mensen een positief effect op de kwaliteit van leven. Deelname aan sociale netwerken stimuleert namelijk persoonlijke ontwikkeling en biedt daarnaast een sociaal vangnet. Vertrouwen en (buurt)verbondenheid spelen daarbij een belangrijke rol. Wanneer mensen naar elkaar omzien, voor en met elkaar activiteiten kunnen ondernemen in de buurt, neemt ook het vertrouwen in elkaar en de verbondenheid met de buurt toe.

Lange termijndoelen:

- Elke burger heeft zeggenschap in politieke besluitvorming die hem of haar en de samenleving en haar toekomst aangaat en maakt daar ook gebruik van
- De burger heeft vertrouwen in instituties
- Burgers zijn betrokken bij de samenleving

Taartdiagram thema Sociale samenhang (2020 vs. 2025)

Het thema Sociale samenhang bestaat uit zes meetbare indicatoren. Van deze indicatoren scoort het vertrouwen in instituties het hoogst, maar tegelijkertijd is op deze indicator een sterke daling zichtbaar in de afgelopen jaren. Het vertrouwen in de Tweede Kamer, politie en rechters is in de afgelopen jaren afgenomen. Het dalend vertrouwen in instituties gaat gepaard met een lagere opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen. Ook is een groot deel van de inwoners zich eenzaam

gaan voelen. Deze indicator scoort zorgwekkend laag. Daarmee gepaard neemt ook het aantal sociale contacten van de inwoners af. Sociale cohesie is de enige indicator in dit thema die gelijk is gebleven.

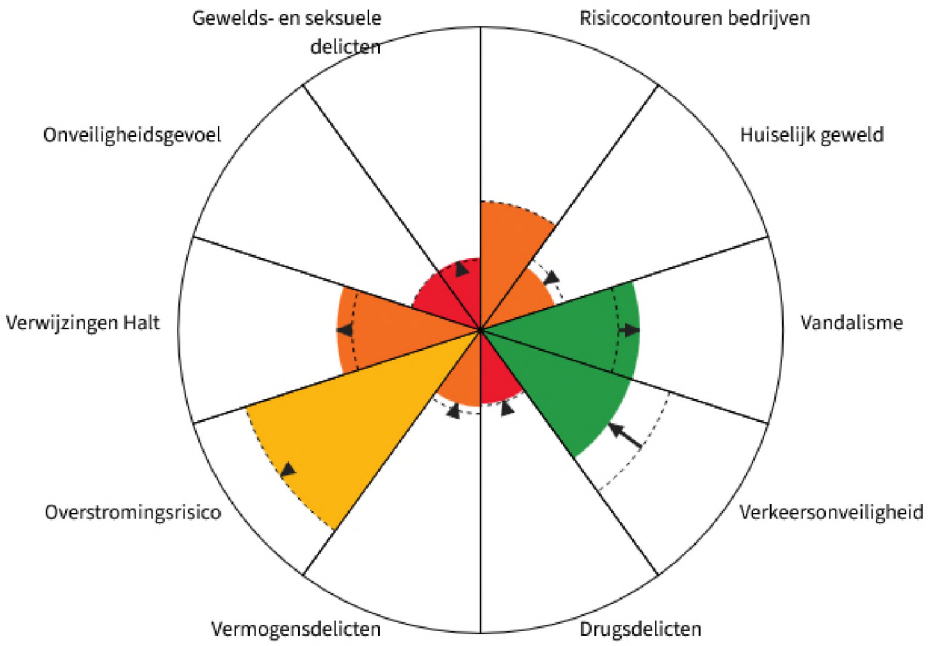
2.10 Veiligheid

Het is belangrijk dat iedereen veilig is en zich ook veilig voelt: oftewel dat de criminaliteit laag is, en de veiligheidsgevoelens hoog zijn. De mate waarin mensen risico lopen op geweld, criminaliteit of ongelukken bepaalt hoe prettig het is om ergens te wonen en te recreëren. Slachtofferschap kan naast lichamelijk letsel ook gepaard gaan met financiële of emotionele schade, met een negatieve impact op de kwaliteit van leven als gevolg. Mensen die zich onveilig voelen worden belemmerd in hun dagelijks leven: zij mijden bepaalde plekken, durven minder contact te maken met buurtgenoten en ervaren een verminderd welzijn. Gevoelens van onveiligheid kunnen van invloed zijn op het werk, de sociale contacten en de gezondheid van mensen. Veiligheid kent vele dimensies, met meer voor de hand liggende aspecten als misdrijven en verkeersongevallen, maar ook overstromingen of de nabijheid van risicovolle bedrijven hebben een impact op de daadwerkelijke veiligheid en het veiligheidsgevoel van mensen. Indicatoren binnen dit thema richten zich op het aantal geregistreerde delicten, gevoelens van (on)veiligheid, verkeersveiligheid en de aanwezigheid van risicovolle bedrijven.

Lange termijndoelen:

- De kans om slachtoffer te worden van geweld, misdaad, ongelukken en rampen is verwaarloosbaar
- Iedereen voelt zich veilig

Taartdiagram thema Veiligheid (2020 vs. 2025)

Binnen het thema Veiligheid worden er tien indicatoren gemeten. Veel van deze indicatoren scoren ondermaats. Opvallend is dat er relatief minder Halt verwijzingen hebben plaatsgevonden ten opzichte van een aantal jaar terug, maar bijvoorbeeld het aantal vermogensdelicten en het aantal drugsdelicten stijgt. Wel is een lichte afname zichtbaar in het aantal meldingen van vandalisme, gewelds- en seksuele delicten en huiselijk geweld. Deze aantallen liggen nog steeds relatief hoog en scoren de laatste twee ook zorgwekkend laag. Ook neemt de verkeersonveiligheid in de afgelopen jaren toe: er vinden meer verkeersongevallen in de provincie plaats dan een aantal jaar geleden. De relatief vele delicten en verkeersongevallen, resulteren ook in een sterk onveiligheidsgevoel van de inwoners. De indicator risicocontouren bedrijven scoort relatief slecht. In de provincie is het risico op overstroming er laag (scoort goud) en dit risico is ook de afgelopen jaren afgenomen.

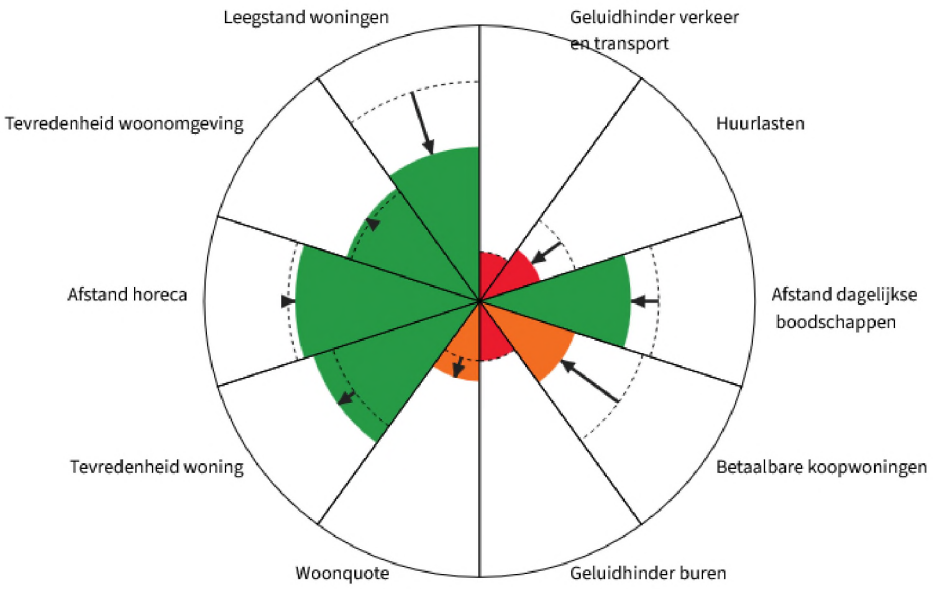
2.11 Wonen

Wonen gaat in belangrijke mate over het hebben van kwalitatief goede, betaalbare en passende huisvesting. Niet alleen de kwaliteit van een woning is van belang, ook de omgeving waar deze woning staat speelt een belangrijke rol. Veiligheid, bereikbaarheid en toegankelijkheid van voorzieningen, groen in de omgeving en het onderhoud van de openbare ruimte zijn aspecten die de kwaliteit van de woonomgeving bepalen. Ook sociale samenhang, de manier waarop mensen in de buurt met elkaar omgaan en (buurt)verbondenheid dragen bij aan de kwaliteit van leven. Daarnaast heeft de leefomgeving waarin mensen wonen, werken en recreëren invloed op hun gezondheid. De mate van overlast van geluid en geur heeft bijvoorbeeld invloed op de luchtkwaliteit en woonbeleving. Binnen dit thema focussen de indicatoren zich enerzijds op de betaalbaarheid van wonen, en anderzijds op de woonomgeving (afstand tot voorzieningen, geluidshinder, tevredenheid met de woonomgeving).

Lange termijndoelen:

- Iedereen is tevreden met de woning waarin hij of zij woont: veilig en aangenaam
- Iedereen is tevreden met de woonomgeving waar hij of zij woont: veilig, aangenaam en gezond
- Iedereen heeft toegang tot een betaalbare woning van goede kwaliteit
- Publieke en dagelijkse voorzieningen zijn bereikbaar en toegankelijk voor iedereen

Taartdiagram thema Wonen (2020 vs. 2025)

Het thema Wonen bestaat uit een tiental indicatoren die in score behoorlijk verschillen van elkaar. De scores op de tevredenheid, zowel met de woonomgeving als de woning, laten beide een toename zien. Wat de betaalbaarheid van woningen betreft, is, in lijn met landelijke trends, het aandeel betaalbare koopwoningen fors gedaald en zijn de gemiddelde huurlasten gestegen. De indicator woonquote kijkt naar het percentage van het inkomen dat huishoudens kwijt zijn aan woonlasten. Deze score is licht verbeterd, de woonquote is lager maar scoort nog steeds zorgwekkend slecht. Dit is in lijn met het beeld dat ook terugkomt binnen het thema Materiële welvaart: de gemiddelde inkomens stijgen, en een grote groep inwoners heeft voldoende financiële buffer voor noodgevallen, maar geeft tegelijkertijd nog steeds aan moeite te hebben met rondkomen. Een opvallende tendens is een stijging in het aandeel leegstaande woningen. De afstanden naar de supermarkt en horecagelegenheden zijn gemiddeld genomen relatief kort, waardoor de provincie goed scoort op deze indicatoren. Ook binnen de thema's Gezondheid, Onderwijs, Cultuur en Mobiliteit komen de afstanden tot verschillende voorzieningen terug.

2.12 Ecosysteem & biodiversiteit

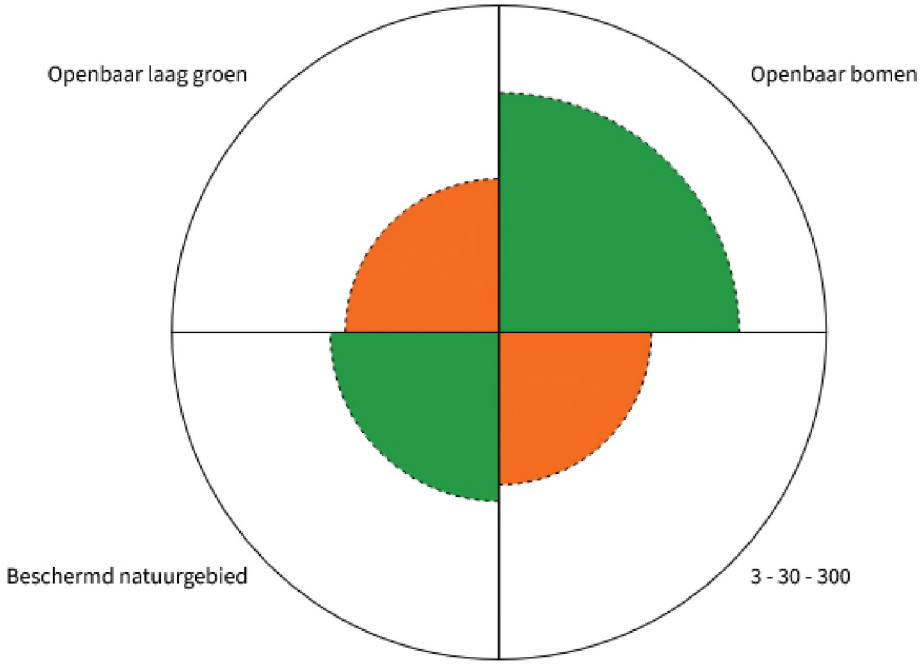
Gezonde ecosystemen zijn voorwaardelijk voor de kwaliteit van leven van mensen en de natuur. Van (drink)waterkwaliteit tot het bestuiven van gewassen; gezonde ecosystemen leveren diensten waarvan wij afhankelijk zijn. Een divers palet aan soorten, ofwel biodiversiteit, draagt bij aan de gezondheid, veerkracht en het behoud van ecosystemen. Alle soorten planten en dieren werken samen in een ecosysteem en vormen een evenwicht. Soorten zijn onderling van elkaar afhankelijk en hoe meer divers een gebied, hoe beter het bestand is tegen veranderingen. Een schone, aantrekkelijke en biodiverse woonomgeving bevordert de kwaliteit van leven van mensen. Het nodigt uit tot een gezondere leefstijl met meer mogelijkheden tot beweging in de natuur.

Binnen het thema Ecosystemen & biodiversiteit meten we, vanwege de beperkte beschikbaarheid van databronnen die voldoen aan de door Het PON & Telos gestelde eisen, voornamelijk de aanwezigheid van groen in de omgeving. Biodiversiteit zelf komt hiermee meer indirect aan bod. Er wordt voornamelijk gekeken naar de menselijke beleving van het thema. De gepresenteerde score voor dit thema laat daardoor niet het volledige beeld van dit thema zien. Daarnaast is het niet mogelijk om een vergelijking in de tijd te maken, omdat er geen data beschikbaar zijn voor meerdere jaren.

Lange termijndoelen:

- De natuur moet zoveel mogelijk in stand worden gehouden en zo mogelijk versterkt
- De natuurlijke biodiversiteit moet worden behouden

Taartdiagram thema Ecosystemen & biodiversiteit (2020 vs. 2025)

Binnen de provinciegrenzen bevinden zich 21 Natura 2000-gebieden, variërend van de Peel tot de Biesbosch. Het Natuurnetwerk Nederland overlapt vaak met de Natura-2000 gebieden (Natura 2000-gebieden maken onderdeel uit van Natuurnetwerk Nederland) of ligt versnipperd over de provincie. Deze natuurbeleidskaders worden in de Monitor Leefomgeving op een andere manier ingevuld dan bij deze monitor: daar ligt de nadruk op de kwaliteit van deze gebieden. Voor deze monitor wordt de totale oppervlakte van beschermd natuurgebied, waaronder Natura-2000, Natuurnetwerk Nederland en Nationale Parken, afgezet tegen de oppervlakte van een gemeente of provincie. De provincie scoort hierbij erg goed. Daarnaast zijn er veel openbare bomen in Noord-Brabant te vinden. Daarentegen is er relatief minder laag groen. De indicator 3-30-300 is een maatstaf om te sturen op vergroening. Het gaat over 3 zichtbare bomen vanuit huis, 30% boomkroonbedekking in de buurt en het wonen op 300 meter afstand van een groen park of groene ruimte. Wanneer er goed gescoord wordt op de indicatoren openbaar laag groen en openbaar bomen, zien we ook veelal een goede score op deze indicatoren terug.

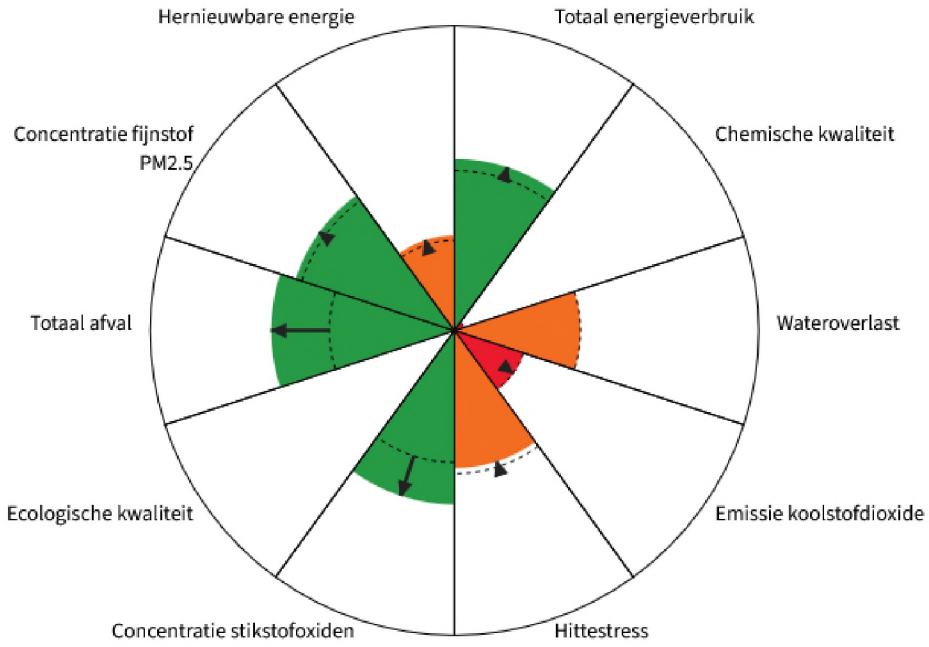
2.13 Milieu & klimaat

Een klimaatadaptieve samenleving en een goede milieukwaliteit zijn voorwaarden voor een goede kwaliteit van leven van mensen en voor natuur. Dat doen we door te voorkomen dat we hulpbronnen uitputten en binnen de grenzen van de planeet te blijven. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om lucht-, water- en bodemkwaliteit, maar ook het (duurzaam) gebruik van energie en schadelijke effecten van geluid, geur en licht. Om met klimaatverandering om te gaan, zijn klimaatadaptieve strategieën nodig. De druk op het milieu en het veranderende klimaat heeft een negatief effect op het thema ecosystemen en biodiversiteit. De indicatoren binnen het thema Milieu & klimaat zijn in een aantal categorieën op te splitsen: afval, luchtkwaliteit, aanwezigheid van water en waterkwaliteit, opwek en gebruik van (groene) energie en hittestress.

Lange termijndoelen:

- Het vrijkomen van afval wordt zoveel mogelijk beperkt en het afval dat vrijkomt, wordt zo veel mogelijk gescheiden ingezameld zodat het verwerkt en gerecycled kan worden
- Er is geen overlast van hitte
- De lucht is schoon
- Er is geen overlast door overmatige regenval
- Het oppervlaktewater is schoon
- Huishoudens en bedrijven gebruiken zo min mogelijk energie
- Alle geconsumeerde energie is afkomstig uit hernieuwbare bronnen en voor zover mogelijk afkomstig uit de eigen regio

Taartdiagram thema Milieu & Klimaat (2020 vs. 2025)

Het thema Milieu & klimaat wordt door een tiental indicatoren gemeten. Deze indicatoren kunnen worden gegroepeerd op basis van luchtkwaliteit, energie en grondstoffen, water. Luchtkwaliteitsindicatoren (Emissie koolstofdioxide en concentratie stikstofoxiden en fijn stof PM2.5) tonen een verbetering in score in vergelijking met 2020. Zo scoort de provincie goed op de concentratie fijnstof en is de concentratie stikstofoxiden in de lucht gedaald, wat een hogere score oplevert. Deze indicatoren hebben een duidelijke relatie met onze gezondheid. Een verhoging van deze stoffen kan bijvoorbeeld leiden tot een verhoging van onder andere een beroerte, longkanker of een hartinfarct. Het gemiddeld aantal kilo's huishoudelijk afval per inwoner daalt, waardoor de score toeneemt. Noord-Brabant laat ook een vermindering zien op het gebied van totaal energiegebruik. De chemische en ecologische kwaliteit van het water in de provincie voldoen niet aan de KRW-richtlijnen en tonen een vergelijkbaar beeld met de rest van Nederland. De indicator hittestress is als enige gedaald ten opzichte van de andere indicatoren over de tijd.

3 De bredewelvaartfoto als kompas

Beleidsmedewerkers bij een gemeente of provincie zijn dagelijks bezig met het ‘eigen’ beleidsterrein of programma: de doelen, de voortang en de knelpunten. Het Regiokompas Brede Welvaart kan hierbij helpen als ‘extra bril’. De bredewelvaartfoto verbreedt de blik en maakt het mogelijk om verder te kijken dan het eigen programma. De gehanteerde thema’s en indicatoren laten zien hoe het met Brabant en de Brabanders gaat, en maken het mogelijk om de koppeling met collega’s op andere thema’s te maken.

Wanneer je werkzaam bent binnen het programma cultuur, erfgoed, sport & vrije tijd – dan vertellen de thema’s Welbevinden, Cultuur en Sociale samenhang meer dan alleen de bezoekcijfers. Zo is binnen deze thema’s te zien dat de afstand tot bioscoop en podium gunstig scoren, maar dat de afstand tot musea en bibliotheek niet voor iedere Brabant even gunstig is. Maar ook andere taartpunten geven relevantie info voor dit beleidsterrein. Bijvoorbeeld de daling van het vertrouwen in instituties en de opkomst bij de verkiezingen.

Voor het programma wonen, werken & leefomgeving bieden de thema’s Gezondheid en Wonen concreet input. De stijgende tevredenheid over woning en woonomgeving zijn positieve ontwikkeling, maar de (on)betaalbaarheid van woningen laat zien dat, net als de rest van Nederland, de woningmarkt in Brabant ook onder druk staat. Samen met de dalende scores op de afstand tot diverse voorzieningen, is er mogelijk een direct aanknopingspunt met bijvoorbeeld de thema’s Cultuur, Mobiliteit en Onderwijs – om te kijken naar het voorzieningenniveau in de provincie.

Voor het programma landbouw & voedselsystemen, zijn verschillende indicatoren binnen de thema’s Gezondheid en Ecosystemen & biodiversiteit waardevol om te bekijken. Ook het thema Milieu & klimaat is hier relevant. Voor economie, kennis & talentontwikkeling laten Materiële welvaart, Arbeid & vrije tijd en Onderwijs interessante dingen zien. Het inkomen per inwoner stijgt en de werkloosheid daalt, terwijl tegelijk meer inwoners aangeven moeite te hebben met rondkomen en inwoners hun eigen financiële situatie in vergelijking met de andere thema’s het laagste rapportcijfer geven. De stijging van voortijdig schoolverlaten is ook een indicator om in de gaten te houden.

Wanneer je werkt aan aanpak stikstof, energie of milieu levert het thema Milieu & klimaat concrete indicatoren: een dalende stikstofconcentratie en afnemend fijnstof zijn resultaten om te laten zien, terwijl de achterblijvende hernieuwbare energie en de toenemende hittestress laten zien waar u de komende jaren mogelijk

op moet worden bijgestuurd, en welke thema's (zoals Gezondheid, vanwege hitte) daarbij aanhaken.

Voor natuur biedt Ecosystemen & biodiversiteit input: goede scores op beschermd natuurgebied en openbare bomen laten zien dat beleid werkt, terwijl de relatief lage score op openbaar groen en de 3-30-300-richtlijn een concreet aanknopingspunt geeft om samen met collega's van bijvoorbeeld Wonen te pleiten voor meer groen in en om nieuwe wijken.

Bij slimme & groene mobiliteit toont het thema Mobiliteit waardevolle informatie. De groei van laadpalen en schone voertuigen, maar ook de bedrijven die achterblijven in verduurzaming, de filezwaarte is sterk gestegen en het ov is voor inwoners lastiger bereikbaar geworden. Dat laatste raakt ook aan de programma's Onderwijs, Gezondheid en Wonen. En voor vergunningen, toezicht & handhaving geeft het thema Veiligheid positieve input: een uitstekende score op overstromingsrisico.

Het Regiokompas is niet bedoeld als verantwoordingsinstrument achteraf, maar juist als signaleringsinstrument: het maakt het mogelijk om de ontwikkeling van indicatoren over de tijd te volgen en zo trends zichtbaar te maken. Achter elke indicator schuilt een stukje leefwereld van een Brabander, en dat maakt van brede welvaart niet zomaar een monitor, maar een instrument om ontwikkelingen te signaleren en beter te begrijpen.